

РОЗДІЛ VIII. ДОШКІЛЬНА ПЕДАГОГІКА

УДК 373.2.013.82:78

DOI <https://doi.org/10.26661/2522-4360-2021-1-2-10>

ЗАСТОСУВАННЯ МУЗИКОТЕРАПІЇ В СУЧАСНИХ ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Городиська В. В.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка
вул. Івана Франка, 24, Дрогобич, Львівська область, Україна
orcid.org/0000-0002-2415-4317
vgorodiska@ukr.net*

Ключові слова:

*музикотерапія,
музикотерапевтична
діяльність, форми, методи та
засоби музикотерапії, музичні
заняття, музичний розвиток
дошкільників.*

У статті проаналізовано естетотерапевтичну технологію – музикотерапію як одну зі складових частин арт-терапії. З'ясовано сутність поняття, відмінність занять із музики від музикотерапевтичних занять у закладах дошкільної освіти, а саме: перші сприяють музичному розвитку дошкільників, приносять їм радість, підносять над життєвими буднями, а другі мають на меті профілактику захворювань, корекцію, реабілітацію та лікування музикою психофізичного здоров'я.

Наголошено на актуальності музичної компетентності не лише музичного керівника закладу дошкільної освіти (ЗДО), а й вихователя та психолога. Відмінність традиційних занять із музики від музикотерапевтичних у ЗДО полягає у тому, що на останніх педагогічні працівники (музичний педагог, вихователь і психолог) мають, по-перше, подбати не лише про зміст музичного навантаження на дитину, а й про його лікувальний вплив; по-друге, надавати не лише базові музичні знання з усіх видів музичної діяльності, а й здійснювати лікування різними напрямками музики; по-третє, виявляти й усувати різні фізичні патологічні відхилення вихованців від норми, запобігати їхнім хворобам, здійснюючи корекцію страхів, переживань, дитячих тривог і хвилювань тощо.

Охарактеризовано форми, методи і засоби музикотерапії для дітей дошкільного віку у ЗДО; виокремлено її основні напрями: спів (вокалотерапія), гра на музичних інструментах, музично-ритмічні рухи, слухання музичних творів, а також малювання, пантоміма, пластична драматизація під музику, створення віршів, малюнків, оповідань після її прослуховування, казкотерапія, кольоротерапія під музичний супровід.

Акцентовано на важливості активного впровадження й застосування музикотерапії в освітньому процесі ЗДО для профілактики та реабілітації психіки дошкільника, зарядження його позитивними емоціями.

З'ясовано, що для дітей дошкільного віку гра на музичних інструментах є не лише провідним видом музикотерапевтичної діяльності, що дає вихід надлишковим емоціям, а й засобом діагностики психіки та психофізіологічного стану дошкільника.

Доведено, що саме заняття музикотерапією (лікування музикою) сприяють позитивним змінам у поведінці дітей.

APPLICATION OF MUSIC THERAPY IN MODERN PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS

Gorodyska V. V.

PhD in Pedagogy, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of General Pedagogy and Preschool Education

Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University

Ivan Franko str., 46, Drohobych, Lviv region, Ukraine

orcid.org/0000-0002-2415-4317

vgorodiska@ukr.net

Key words: *music therapy, music therapy activity, forms, methods and means of music therapy, music lessons, musical development of preschoolers.*

The article analyzes aesthetic therapy technology - music therapy as one of the components of art therapy. The essence of the concept, the difference between music and music therapy classes in preschool education, namely the former contribute to the musical development of preschoolers, bring them joy, elevate over everyday life, and the latter aim at disease prevention, correction, rehabilitation and treatment of psychophysical music health.

Emphasis is placed on the relevance of musical competence not only of the music director of the preschool institution, but also of the educator and psychologist. The difference between traditional music lessons and music therapy ones is that in the latter pedagogical workers (music teacher, educator and psychologist) must, first of all, take care not only of the content of the musical load on the child, but also of its therapeutic effect; secondly, to provide not only basic musical knowledge of all types of musical activities, but also to carry out treatment in various areas of music; thirdly, to detect and eliminate various physical pathological deviations of pupils from the norm, to prevent their diseases by correcting fears, feelings, children's anxieties and worries, etc. Forms, methods and means of music therapy for preschool children are described; its main directions are singled out: singing (vocal therapy), playing musical instruments, musical-rhythmic movements, listening to musical works, as well as drawing, pantomime, plastic dramatization to music, creation of poems, drawings, stories after listening to it, fairy tale therapy, music therapy accompaniment.

Emphasis is placed on the importance of active introduction and application of music therapy in the educational process of preschool education for the prevention and rehabilitation of the psyche of the preschooler, charging him with positive emotions.

It has been found that for preschool children playing musical instruments is not only a leading type of music therapy activity, which gives way to excessive emotions, but also a means of diagnosing the psyche and psychophysiological state of the preschooler.

It is proved that music therapy (music treatment) promotes positive changes in children's behavior.

Постановка проблеми. У добу глобального потоку інформації, медіатехнологій та насиченості життєвих подій сучасне суспільство потерпає від емоційного виснаження, хронічної перевтоми й депресії, і душа як дорослого, так і дитини потребує, так би мовити, позитивного «перезавантаження», реабілітації психофізичного стану, релаксаційного відпочинку або й навіть лікування. За таких складних умов у дітей збільшується кількість фізичних і пси-

хічних захворювань, а розв'язання цієї нагальної проблеми у закладах дошкільної освіти (ЗДО) пропонується зрідка.

З огляду на це, перспективною у сучасних ЗДО видається естетотерапевтична технологія – музикотерапія, адже музична діяльність – це потужне джерело радості, що підносить над життєвими буднями, нормалізує стан дитини, її психофізичне самопочуття, сприяючи позитивним змінам у поведінці вихованців.

Сьогодні особливо посилюються вимоги до підвищення фахової компетентності педагогів на основі формування у студентів (спеціальності «Дошкільна освіта» освітнього рівня «бакалавр») низки компетенцій, ступінь сформованості яких визначає спроможність майбутнього вихователя виконувати різні види діяльності (у тому числі музичної та музично-терапевтичної). Останні, зі свого боку, допоможуть знайти альтернативні методи й засоби психолого-педагогічної роботи з дітьми, корекції їхньої поведінки, творчого розвитку загалом. На нашу думку, саме музикотерапія займає чільне місце у структурі професійних компетенцій майбутніх вихователів ЗДО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У контексті музикотерапевтичного впливу вітчизняні й зарубіжні вчені (О. Антонова-Турченко, В. Драганчук, Д. Кемпбел, Л. Кузьмінська, Г. Лозанов, С. Нечай, В. Петрушин, Г. Побережна, Н. Савельєва-Кулик, Б. Теплоу, М. Чепига, К. Щедролоєва та ін.) аналізують застосування музики з метою оздоровлення й гармонізації психофізіологічного стану особистості. О. Федій яскраво увиразнює психолого-педагогічний та естетотерапевтичний вплив музикотерапії на особистість [13]. А. Вольграфт вважає музикотерапію засобом лікування функціональних рухових, психогенних і соціальних відхилень [3].

Особливо зацікавлюють наукові розвідки, які відображають різні аспекти формування музичних (музично-педагогічних) компетенцій майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти (О. Белікова, О. Мальцева, Т. Танько, Р. Савченко) і музикотерапевтичного впливу на порушення психофізичного розвитку дошкільників (Т. Болгар [1], Н. Квітка [8], І. Малашевська [6; 7], Л. Пушкар [11], К. Щедролоєва [14] та ін.).

Усвідомлення значущості окресленої проблематики спонукало до вибору теми пропонованої статті, метою якої є обґрунтування музикотерапії як естетотерапевтичної технології та дослідження шляхів її застосування у сучасних закладах дошкільної освіти.

Виклад основного матеріалу. У сучасному світі особливої актуальності набуває потреба гармонізації дитини із соціумом, із самою собою. Чи не найважливіша роль у цьому процесі відводиться педагогу-вихователю, який суттєво впливає на почуття та настрої дітей. З огляду на це, сьогодні видається особливо актуальною естетотерапевтична технологія – музикотерапія як складова частина ат-терапії. Відомо, що музичні заняття займають важливу роль в освітньому процесі ЗДО, задовольняючи потребу дітей співати, танцювати, слухати музичні твори, грати на музичних інструментах, музичних іграшках, виконувати музич-

но-ритмічні рухи тощо. Але проводити музичні заняття слід не лише з освітньою, а й із лікувальною метою, здійснюючи при цьому релаксацію, відновлення сил, регенерацію почуттів та емоцій, досягнення внутрішньої гармонії. Усі ці процеси й уможлиблює музикотерапія.

Для пошуку найбільш ефективних методів і засобів використання музикотерапії з'ясуємо її сутнісні характеристики та можливості застосування в освітньому процесі ЗДО.

Музикотерапія як психолого-педагогічне поняття означає лікування музикою і поряд з іншими складниками естетотерапевтичних методик сприяє збереженню психічного здоров'я й попередженню емоційних розладів у дітей.

І. Малашевська зазначає, що основною метою музикотерапії є «...подолання бар'єрів у спілкуванні, розвиток кращого розуміння себе та інших, зняття психічного напруження, створення можливостей для самовираження, виховання навичок адекватної групової поведінки та соціалізації особистості в суспільстві» [6, с. 173].

Окремої освітньої програми для ЗДО з музикотерапії сьогодні, на жаль, не розроблено, вихователі використовують укладену І. Малашевською та С. Демидовою парціальну програму «Веселкова музикотерапія». У ній, зокрема, наголошено, що музичний педагог, займаючись музикотерапією з дітьми старшого дошкільного віку (у груповій роботі), має керуватися такими трьома принципами:

- 1) первинність музичного впливу, а не медичного лікування;
- 2) профілактична спрямованість (попередження та корекція негативних емоційно-стресових станів);
- 3) пріоритетність активної музичної творчості (реалізація інтелектуально-творчого потенціалу та розвиток комунікативної культури) [7, с. 20].

Як бачимо, програма націлена передовсім на музичний розвиток дошкільнят, а не на їх лікування. Традиційно музичне виховання дітей, що відвідують ЗДО, покладалося на музичного керівника. Сьогодні виникає закономірне питання: чи може він самотужки корегувати емоційно-стресові стани дітей і долати їхні психофізичні відхилення на заняттях із музики? Як слушно зазначає дослідниця І. Газіна, нині все більш актуальним стає питання музичної компетентності не лише музичного керівника, а й вихователя [2, с. 300], тому традиційні заняття з музики у сучасних ЗДО передбачають співпрацю музичного керівника і вихователя, спрямовану на розвиток музичних здібностей та музичне виховання дітей. Під час організації та проведення музикотерапевтичних занять до згаданих фахівців долучається ще й психолог.

При цьому кожен із них розв'язує окремі завдання:

- *розвиток музичних здібностей (музичний керівник);*
- *активізація творчих можливостей і творчого потенціалу дошкільнят (вихователь);*
- *корекція психофізичних порушень, душевного і психосоматичного стану вихованців (психолог).*

Як бачимо, окреслені завдання працівників ЗДО щодо музикотерапевтичних занять є доволі складними і передбачають серйозну фахову підготовку.

Відмінність традиційних занять із музики від музикотерапевтичних у ЗДО полягає у тому, що на останніх педагогічні працівники (музичний педагог, вихователь і психолог) мають, по-перше, подбати не лише про зміст музичного навантаження на дитину, а й про його лікувальний вплив; по-друге, надавати не лише базові музичні знання з усіх видів музичної діяльності, а й здійснювати лікування різними напрямками музики; по-третє, виявляти й усувати різні фізичні патологічні відхилення вихованців від норми, запобігати їхнім хворобам, здійснюючи корекцію страхів, переживань, дитячих тривог і хвилювань тощо.

Важливою особливістю музикотерапевтичної діяльності, яка відрізняє її від звичних музичних занять, є те, що вона передбачає, образно кажучи, менше шоу – більше користі, пріоритет змісту над формою, досягнення результату через якісний змістово-релаксаційний процес [7, с. 20].

Як наголошує дослідниця Н. Квітка, кожне заняття з музикотерапії відбувається у три етапи: *підготовчий, зняття напруги та зарядження позитивними емоціями*. На кожному з них педагогічні працівники використовують різні за жанрами музичні твори, звуки природи (гуркіт грому, шум водопаду, моря, дощу, дзюрчання води, спів пташок), які відповідають тематиці заняття й емоційному стану вихованців. Позитивні емоції, які виявляються у дитячій посмішці, радості, задоволеності й оптимізмі, поліпшують не лише психічний стан дошкільнят, а й їхнє фізичне самопочуття [8, с. 52–54].

Для подолання різноманітних психофізичних розладів у дітей педагогам слід застосовувати відповідні напрями та форми музикотерапевтичної діяльності.

Стисло охарактеризуємо окремі з них.

Важливим напрямом музикотерапії є **спів (вокалотерапія)**, що належить до *активних її форм* і має лікувально-педагогічне спрямування. Його використовують не лише для розвитку музичних здібностей та вокальних навичок дітей, а й у психофізичній корекції порушень слуху та мовлення, при психозах, неврозах і функціональних дисбалансах.

Заняття співом зазвичай триває 10–15 хвилин у групі з восьми дітей, розташованих у замкнутому колі. Музичний педагог, вихователь співають разом із вихованцями. Завдання психолога полягає у спостереженні за дітьми (чи після заняття співом у проблемних дошкільнят усуваються або хоча б зменшуються психологічні бар'єри: заїкуватість, боязнь, страх; чи поліпшується самопочуття; чи формується впевненість у собі; чи виробляється стресостійкість тощо).

На думку Н. Квітки, співи є джерелом гарного настрою та засобом гармонізації дитини і мають проводитися систематично на початку і в кінці заняття з використанням простих поспівок привітання та прощання [8, с. 35].

«Вокалотерапія – *активна форма терапії* органів і функцій дихання завдяки звуковим вібраціям, діафрагматичного дихання, дозованих співацьких навантажень. Під час співу відбувається процес саморегуляції функцій дихання пацієнтів, що оздоровче впливає на організм у цілому, насичуючи кров киснем, регулюючи енергообмін» [10].

Методи вокалотерапії активно використовуються у всьому світі для лікування і профілактики як фізичних, так і психічних розладів: неврозів, фобій (нав'язливі, хворобливі страхи перед чим-небудь), депресії (особливо якщо вона супроводжується захворюваннями дихальних шляхів), бронхіальної астми, головних болів та ін. [12]. Детальний опис вправ із вокалотерапії представлений у статті Т. Болгар [1].

До *активних форм музикотерапії* належить і **гра на музичних інструментах**. Серед них розрізняють такі групи:

- 1) *ударні*: барабан, бубон, ложки, колотушки, брязкальця, маракаси, ксилофон, металофон, маримба, дзвіночки, тарілки, трикутник, тріола;
- 2) *духові*: сопілка, дудка, флейта, губна гармошка, рижок, шарманка;
- 3) *клавійні*: дитяче піаніно;
- 4) *струнні*: дитяча ліра, скрипочка.

Усі вони мають зберігатися у музичному залі ЗДО, і діти за бажанням мають право вибирати будь-який музичний інструмент, на якому хочуть грати. Роль вихователя полягає у повідомленні назви вибраного дошкільником інструменту, групи, до якої він належить, наданні короткого опису про музичний інструмент; музичний педагог ілюструє його звучання, награв мелодію; а психолог, урахувавши, на якому конкретно інструменті хоче грати дитина, здійснює діагностику.

Якщо дитина вибрала один з *ударних інструментів*, на музикотерапевтичних заняттях, власне за діагностуванням та визначенням психолога, з'ясовують, що їй не вистачає відчуття впевненості, стійкості, фізичної активності або ж їй слід позбутися гніву чи роздратування. А якщо дошкіль-

ник вибрав один із *духових інструментів*, то це вказує на необхідність бути вислуханою або недостатню розвиненість уміння заявляти про себе, бути почутим. Вибір дитиною *клавійних інструментів* свідчить про потенціал її інтелектуальних здібностей. А гра на *струнних інструментах* сигналізує про потребу співчутливого й ніжнього ставлення до вихованця або про його бажання виразити ніжні й сердечні почуття [7, с. 28].

Гра на дитячих музичних інструментах учить розрізняти силу музичного звучання (голосно – тихо), розвиває музичну пам'ять, закарбовує у свідомості дошкільнят музичні інтонації пісень, навчає хорової манери виконання. Цей вид діяльності розвиває не лише музичну пам'ять, почуття ритму, а й знімає напруженість, дає змогу самовиразитися замкнутим дітям.

На нашу думку, найдієвішим напрямом музикотерапії постає гра на ударно-шумових музичних інструментах, яка сприяє не лише усуненню агресивних негативних емоцій, а й підняттю тону, бадьорого настрою, підвищенню рівня задоволення. Спільне виконання дітьми музичного уривку чи мелодії створює позитивні враження від гри на музичних інструментах загалом.

Ще одним важливим напрямом музикотерапевтичної діяльності, різновидом т. зв. *пасивної музикотерапії* є **слухання музичних творів**, де дітям пропонують прослухати різні музичні композиції або вслухатися в різні музичні твори, звуки природи, спів птахів, звучання яких має лікувальний ефект і відповідає стану їхнього психічного здоров'я.

Н. Квітка у методичному посібнику уклала низку музичних творів для слухання музики та корекції психологічно нестабільних станів дітей. Нею запропоновано музичні твори за такими напрямками: релаксація (розслаблення); заспокійлива; глибока релаксація (перед сном); стимуляція позитивного настрою; стимуляція емоційної сфери; стимуляція емоційно-образних уявлень; активізація творчих здібностей; стимуляція інтелектуальної сфери; підвищення активності (підняття життєвого тону); стимуляція мовленнєвої активності; формування засад національної свідомості [8, с. 70–78].

О. Колеснік виокремлює різні цілі використання музичного репертуару: а) для зменшення агресії, почуття страху; б) для підвищення енергетики; в) для ранкового пробудження; г) для подолання депресії, відчуття самоти і втоми; ґ) для уявних подорожей; д) для бадьорого настрою, відчуття радості; е) для полегшення розчарування і фрустрації; є) для подолання сну і безсоння; ж) для усунення невпевненості в собі і комплексу неповноцінності [5].

Групово пасивна форма музикотерапії (прослуховування музики) проводиться два рази на тиждень, склад групи – вісім-дев'ять дітей. Музика поліпшує настрій дітей, відволікає від розчарувань, зменшує тривожність [5].

До *активної форми музикотерапії* належать **музично-ритмічні рухи**.

Розрізняють музично-ритмічну та музично-ігрову діяльність. Перша включає танці, танці зі співом і хороводом, музичні ігри й ігри зі співом. Для корекції мовлення у дітей найдоцільніше застосовувати танці зі співом і хороводом. Тут постають ефективними різні ритмічні вправи, вправи-розминки, вправи на пластику.

Заняття ритмікою прищеплюють дошкільнятам любов до музики, сприяють розвитку емоційного реагування на неї, загострюють сприйняття, розвивають музичний слух та чуття ритму, збагачують дітей новими музичними знаннями, розширюють їхній музичний кругозір.

Виокремлюють ще й *змішану, або інтегративну, форму музикотерапії*, яка поряд із музикою задіює можливості інших видів мистецтва: малювання, музично-рухливих ігор, пантоміми, пластичної драматизації – під музику, створення віршів, малюнків, оповідань – після прослуховування музики та інші творчі форми (застосування прийомів казкотерапії, кольоротерапії під музичний супровід).

Музично-терапевтичні *методи*, як правило, підбираються індивідуально. Найбільш поширеними серед них є музична імпровізація, виконання готових музичних творів, рецептивне слухання, вербальне обговорення музики [4, с. 24].

Фахівці пропонують різні терапевтичні *засоби* лікування музикою дітей дошкільного віку:

- релаксація, медитація під музику;
- вокалотерапія;
- музично-рефлекторне пробудження дітей після денного сну;
- музичні фізкультурні хвилинки;
- етюди психогімнастики;
- бестінг (музичні вправи та ігри для стабілізації психічного стану);
- музично-пальчикові ігри та вправи [9].

Зазначимо, що під час застосування будь-яких форм, методів та засобів музикотерапії на музикотерапевтичних заняттях педагога мають прагнути разом із дітьми досягти зцілення музикою, сублімації й катарсису.

Як бачимо, музикотерапія має безпосередній глибокий вплив на емоційний, етичний та естетичний розвиток дитини та на її внутрішній стан. Специфіка музикотерапії полягає у тому, що це не лише виховний засіб, а й лікувальний. Позитивний вплив музики включає нормалізацію психо-

логічного стану дитини, особливо психофізичних порушень. патологічно змінених функцій організму дитини, соціалізуючи та адаптуючи її до реальних умов сьогодення. Спів, гра на музичних інструментах, ритм, слухання музичних творів – це цілісна музична гармонія, яку можна вважати ефективним чинником освітньо-виховного та музично-лікувального впливу.

Висновки. Отже, музикотерапія у складі естетотерапевтичної технології арт-терапії спрямована на профілактику захворювань, корекцію, реабілітацію та лікування музикою психофізичного здоров'я дітей дошкільного віку. Її використання в освітньому процесі ЗДО сприяє не лише розвитку музичних здібностей, а й збереженню, підтримці та доланню психосоматичних порушень дошкільнят.

За допомогою відповідних форм, методів та засобів музикотерапії фахівці розв'язують терапевтичні завдання, які не завдають шкоди, а поліпшують фізичний та психічний стан дітей. Її ефективний вплив на організм та психіку вихованців може бути успішним лише за умови доцільного використання спеціальної комплексної методики.

На нашу думку, музикотерапія має стати особистісною і професійною потребою кожного педагогічного працівника у створенні індивідуальної траєкторії оздоровлення чи відпочинку, набутті фахових компетентностей та професійному розвитку впродовж життя, загалом у самореалізації та пошуку інноваційних естетотерапевтичних технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болгар Т. Використання елементів вокалотерапії в музичному розвитку дошкільників. URL: Tvo_2013_4_13 (1).pdf.
2. Газіна І.О. Музична компетентність вихователя та її роль в умовах діяльності дошкільного навчального закладу. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2011. Вип. 7. С. 299–302. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znppo_2011_7_57.
3. Гаміна Т. Музикотерапія як складова артсинтезтерапії. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 11(174). С. 82–90.
4. Гриньова В. Музикотерапія як складова здоров'язбережувальної технології виховання студентської молоді. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. Вип. 16. С. 20–28.
5. Колесник О.В. Музикотерапія, як засіб корекції та розвитку дошкільників. URL: <http://oleksandria-osvita.edukit.kr.ua/Files/downloads/%D0B2.pdf>.
6. Малашевська І. Підготовка майбутніх педагогів-музикантів до впровадження музикотерапії у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів. *Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»*. 2012. № 27. С. 171–175.
7. Малашевська І.А., Демидова С.К. Програма оздоровчо-освітньої роботи з дітьми старшого дошкільного віку «Веселкова музикотерапія». Тернопіль : Мандрівець, 2015. 44 с.
8. Методичний посібник з музикотерапії для дітей дошкільного віку зі складними порушеннями психофізичного розвитку / укл. Н. Квітка. Київ, 2013. 82 с.
9. Музикотерапія та її терапевтичний вплив на дошкільників. URL: <http://www.dzhereltse.in.ua/>.
10. Музичне виховання – запорука здоров'я. *Педагогічні науки*. Вип. 108–95. URL: http://uabooks.net/book_44599_glava_2_MUZYCHNE_VIKHOVANNJA_%E2%80%93_ZAPOR.html.
11. Пушкар Л.В. Музично-терапевтичний потенціал ритмічно-рухових компетенцій бакалаврів дошкільної освіти. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання*. 2016. Вип. 2(8). С. 22–31.
12. Спів. URL: <http://uk.wikipedia.org/wiki/спів>.
13. Федій О. Музикотерапія в професійній діяльності сучасного педагога. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*. 2009. № 11(174). С. 282–292.
14. Щедролоцева К. Музикотерапія та її лікувально-педагогічні можливості. URL: www.kspu.edu/ashx/Щедролоцева%20К.О.doc?id.

REFERENCES

1. Bolgar T. (2013). Vykorystannia elementiv vokaloterapii v muzychnomu rozvytku doshkilnykiv [The use of elements of vocal therapy in the musical development of preschoolers]. Available at : Tvo_2013_4_13 (1).pdf. [in Ukrainian].
2. Gasina I.O. (2011). Muzychna kompetentnist vykhovatelja ta ii rol v umovakh dijalnosti doshkilnoho navchalnoho zakladu [Musical competence of an educator and its role in the conditions of activite of a preschool educational institution]. *Pedagogika osvita : teoriya i praktyka*. Vol. 7. P. 299 – 302. [in Ukrainian].
3. Gamina T. (2009). Muzykoterapiia iak skladova artsyntezerapii [Music therapy as a component of art synthesis]. *Visnyk Luganskogo nacionalnogo universy tetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky*. Vol. 11 (174). P. 82 – 90. [in Ukrainian].

4. Grinyova V. (2015). Muzykoterapiia iak skladova zdoroviazberezhualnoi tehnolohii vykhovannia studentskoi molodi [Music therapy as a component of health-preserving technology of education of student youth]. *Vytoky pedagogichnoi majsternosti*. Vol. 16. P. 20 – 28. [in Ukrainian].
5. Kolesnyk O.V. Muzykoterapiia, iak zasib korekcii ta rozvytku doshkilnykiv [Music therapy as a means of correction and development of preschoolers]. Available at : <http://oleksandria-osvita.edukit.kr.ua/Files/downloads/%D0B2.pdf> [in Ukrainian].
6. Malashevska I. (2012). Pidhotovka majbutnikh pedagogiv muzykantiv do vprovadzhennia muzykoterapii u navchalno-vykhovnyj proces doshkilnykh navchalnykh zakladiv [Preparation of future teachers-musicians for the introduction of music therapy in the educational process of preschool educational institutions]. *Gumanitarnyj visnyk DVNZ «Pereiaslav-Xmelnytskyj derzhavnyj pedagogichnyj universytet imeni Grygoriya Skovorody» : zb. nauk. pr. Pereiaslav-Xmelnytskyj*. Vol. 27. P. 171 – 175. [in Ukrainian].
7. Malashevska I.A., Demidova S.K. (2015). Programa ozdorovcho-osvitnoi roboty z ditmy starshoho doshkilnoho viku “Veselkova muzykoterapiia”. [The program of health-educational work with children of senior preschool age “Rainbow music therapy”]. Ternopil : Mandrivecz. 44 p. [in Ukrainian].
8. Metodychnyj posibnyk z muzykoterapii dlia ditej doshkilnoho viku zi skladnymy porushennyamy psykho-fizychnoho rozvytku [Methodical manual on music therapy for preschool children with complex disorders of psychophysical development]. (2013). Ukladach N. Kvitka. Kyiv : 82 p. [in Ukrainian].
9. Muzykoterapiia ta ii terapevtychnyj vplyv na doshkilnykiv [Music therapy and its therapeutic effect on preschoolers]. Available at : <http://www.dzhereltse.in.ua/>. [in Ukrainian].
10. Muzychne vykhovannia – zaporuka zdorovia [Music education is the key to health]. *Pedagogichni nauky*. P. 108-95. Zb. nauk. st. : Available at : http://uabooks.net/book_44599_glava_2_MUZICHNE_VIKHOVANNJA_%E2%80%93_ZAPOR.html. [in Ukrainian].
11. Pushkar L.V. (2016). Muzychno-terapevtychnyj potencial rytmichno-ruchovykh kompetencij bakalavriv doshkilnoi osvity [Music-therapeutic potential of rhythmic-motor competencies of bachelors of preschool education]. *Aktualni pytannia mysteczkoyi osvity ta vyhovannia*. Vol. 2 (8). P. 22 – 31. [in Ukrainian].
12. Spiv [Singing]. Available at : <http://uk.wikipedia.org/wiki/spiv>. [in Ukrainian].
13. Fediy O. (2009). Muzykoterapiia v profesijnij diialnosti suchasnoho pedagoga [Music therapy in the professional activity of a modern teacher]. *Visnyk Luganskogo nacionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedagogichni nauky*. Vol. 11(174). P. 282 – 292. [in Ukrainian].
14. Shchedrolooseva K. Muzykoterapiia ta ii likuvalno-pedagogichni mozhlyvosti [Music therapy and its medical and pedagogical possibilities]. Available at : [www.kspu.edu/ashx /Shhedrolosyeva%20K.O.doc?id](http://www.kspu.edu/ashx/Shhedrolosyeva%20K.O.doc?id) [in Ukrainian].